

УДК 355.541: 351.746.1

С. В. СІНКЕВИЧ,

кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри загальновійськових дисциплін Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ РОТНОГО ТАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ З МАЙБУТНІМИ ОФІЦЕРАМИ ЗАПАСУ

Статтю присвячено методичним аспектам заключного етапу військової підготовки майбутніх офіцерів запасу у вищому військовому навчальному закладі – ротного тактичного навчання. Визначено, що тактичні навчання з ротою спрямовані на завершення бойового злагодження підрозділів для вмілих дій у всіх видах бою.

Ключові слова: *методичні аспекти, ротне тактичне навчання, майбутні офіцери запасу.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Відповідно до вимог керівних документів студенти та інші особи, які здобули вищу освіту за освітньо-кваліфікаційним рівнем не нижче бакалавра та пройшли теоретичний і практичний курс навчання з військової підготовки у відповідному військовому навчальному підрозділі або вищому військовому навчальному закладі, залучаються до проходження передбаченого програмою військової підготовки навчального збору.

Навчальний збір організовується після закінчення навчання у військовому навчальному підрозділі або вищому військовому навчальному закладі у поточному році або за рахунок часу, відведеного на канікулярну відпустку студентів, та проводиться у військових частинах (на кораблях) або у вищих військових навчальних закладах (військових інститутах), які мають відповідну навчально-матеріальну базу для проведення практичного навчання,

та є завершальним етапом військової підготовки. Навчальний збір проводиться з метою удосконалення професійних навичок студентів та інших осіб, набутих ними під час засвоєння програми військової підготовки у військовому навчальному підрозділі чи вищому військовому навчальному закладі, виконання вправ із стрільби, керування військовою технікою та виконання інших навчально-бойових завдань [1].

Під час навчального збору за планом під керівництвом начальника навчального збору проводиться тактичне (тактико-спеціальне) навчання, яке є його завершальним етапом [2]. Проте методику організації та проведення тактичного навчання жодним із нормативних документів не визначено: навчально-методичні матеріали для конкретних умов розробляються науково-педагогічним складом кафедри загальновійськових дисциплін факультету охорони та захисту державного кордону разом із фахівцями методичного відділення навчального відділу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Сучасна психолого-педагогічна наука має значну кількість досліджень, присвячених розкриттю різноманітних аспектів військової підготовки майбутніх офіцерів запасу. Розробку методики підготовки та проведення різних видів занять з майбутніми офіцерами запасу започатковано у роботі В. В. Райка [3], організаційно-педагогічних умов військової підготовки майбутніх офіцерів запасу – Є. М. Подтергері [4], наукових засад педагогічної технології підготовки офіцерів запасу та їх спеціальної підготовки – О. В. Кустинського та С. М. Морозова [5]. Проте поза увагою науковців на цей час залишаються методичні аспекти організації та проведення ротного тактичного навчання з майбутніми офіцерами запасу, спрямованого на завершення прищеплення навичок бойового злагодження підрозділів.

Метою статті є характеристика методичних аспектів організації та проведення ротного тактичного навчання з майбутніми офіцерами запасу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Тактичні навчання з ротою та батальйоном спрямовані на завершення їх бойового злагодження для вмілих дій у всіх видах бою, передбачених Бойовим статутом Сухопутних військ.

На навчаннях підрозділи повинні практично виконувати всі необхідні в сучасному бою роботи:

обладнувати укриття для особового складу, бойової техніки й озброєння;

влаштувати загородження і здійснювати заходи щодо маскуванню; проводити заходи з надання медичної допомоги та евакуації “поранених” і “уражених”, а також здійснювати технічне обслуговування бойової техніки, автотранспорту та інші заходи відповідно до визначеної обстановки і фактичного стану підрозділів [6, с. 34].

Ротні тактичні навчання можуть бути, як правило, двосторонніми і за деякими видами бойових дій односторонніми, з позначеним противником. Для особового складу і матеріальної частини однієї із сторін встановлюються відмітні знаки. Керівником ротного тактичного навчання є командир батальйону. Однак ці навчання можуть проводити і старші командири [7, с. 71].

Якість і повчальність проведення тактичних навчань значною мірою залежать від ретельної організації і підготовки. Всебічно продуманий план і послідовність відпрацювання намічених навчальних питань, а також методична підготовленість керівника дають можливість провести навчання на високому рівні й успішно досягти поставлених цілей.

Підготовка двостороннього тактичного навчання включає: особисту підготовку керівника навчання; визначення або уточнення вихідних даних з організації навчання; розроблення необхідних документів; рекогносцировку та підготовку району навчання; підготовку офіцерів групи управління (помічників), посередників і засобів імітації; підготовку офіцерів підрозділів, що залучаються на навчання.

Вихідними даними щодо організації навчання є: теми навчання для обох сторін; тривалість навчання та район його проведення; склад залучених підрозділів, озброєння і бойової техніки; норми витрати моторесурсів та інших матеріальних засобів [7].

Під час особистої підготовці керівник навчання зобов'язаний усвідомити зміст тем для навчальних сторін і відповідно до цього визначити навчальні цілі та питання, потім вивчити необхідні положення бойових статутів, настанов, керівних наказів з бойової підготовки та методичних посібників, а також детально продумати питання організації та проведення навчання.

Навчальні цілі визначаються для всіх категорій “учасників” кожної зі сторін: для офіцерів, сержантів та інших. Вони повинні бути конкретними

і спрямованими на досягнення високої польової виучки та бойового злагодження підрозділів, удосконалення практичних навичок командирів в управлінні і командуванні підрозділами в різних видах бою.

Під час визначення навчальних питань необхідно враховувати, щоб кожна сторона отримала практику дій в основних видах бою, в умовах застосування зброї масового ураження і звичайних засобів ураження, ведення розвідки противником та інших питань.

Визначаючи склад сторін, необхідно керуватися принципом – вчити підрозділ ведення бойових дій з сильним, активним, добре озброєним і технічно оснащеним противником. Очевидно, що під час відпрацювання, наприклад, дій у похідній охороні навчальні сторони повинні бути приблизно рівними, а у наступі й обороні сторона, яка наступає, повинна отримувати більшу кількість озброєння і техніки, а та, що обороняється, – більше засобів протитанкової оборони.

Район навчання може визначати старший командир або керівник. Він повинен забезпечувати відпрацювання навчальних питань і включати вихідний район, в якому розміщуються підрозділи перед початком навчання, смугу місцевості, на якій проходять бойові дії сторін, і район збору підрозділів після закінчення навчання [6, с. 41].

Проводячи рекогносцировку району навчання, керівник, зважаючи на реальні умови місцевості, зобов'язаний визначити, на якій ділянці відпрацюватиметься те чи інше навчальне питання.

Тактична обстановка розробляється на 1–2 рівні вище навчального підрозділу та затверджується старшим командиром. Вона викладається графічно на карті особисто керівником навчання і є складовою частиною плану проведення навчання. Тактична обстановка зазвичай включає: вихідну обстановку; рішення старших командирів; етапи навчання та орієнтовний розрахунок часу за етапами.

Вихідна обстановка повинна визначати необхідність прийняття командирами навчальних підрозділів відповідних рішень і дій. У ній відбивається місцезнаходження сторін і сусідів до початку навчання.

Рішення за старших командирів приймає керівник навчання за вихідною обстановкою. У них можуть бути визначені: побудова бойового порядку і завдання батальйону; об'єкти і час завдання ударів авіацією, ракетами і вогнем артилерії; бойові завдання навчальним підрозділам; порядок взаємодії та управління.

Кількість етапів та їх тривалість визначаються характером майбутніх дій, виходячи з теми та змісту навчання. Визначаючи тривалість етапів, керівник повинен виходити з того, щоб на відпрацювання питань з організації та ведення бою приділялась достатня кількість часу.

Отже, розробляючи тактичну обстановку, керівник передбачає умови, в яких діятимуть підрозділи в ході навчання. Рішення за командирів сторін при цьому не визначаються. Положення сусідів подається з метою створення найбільш складних і кризових умов для тих, хто навчається.

Рекогносцировка району навчання проводиться керівником після розробки тактичної обстановки в цілях уточнення її на місцевості і визначення плану проведення навчання. До виходу на рекогносцировку керівник навчання визначає: пункти, з яких повинна проводитися рекогносцировка; обсяг і характер питань, що вирішуються на кожному пункті; час роботи, необхідний на їх вирішення. Пункти, на яких проводиться рекогносцировка, зазвичай намічаються там, де відпрацьовуватимуться основні навчальні питання або де передбачається розігрувати тактичні епізоди.

План проведення навчання розробляється після проведення рекогносцировки на основі вказівок керівника навчання і є його основним документом. У ньому викладається послідовність відпрацювання намічених навчальних питань. Однак у плані не повинні мати місце такі факти, які суперечать методиці проведення навчання (наприклад, завчасне прийняття рішень керівником за командирів навчальних підрозділів і визначення порядку розіграшу дій сторін). Розіграш здійснюється тільки після прийняття рішення відповідними командирами.

План проведення ротних навчань розробляється текстуально з додатком великомасштабної карти тактичної обстановки. Він включає:

- теми навчання та навчальні цілі для кожної сторони;
- найменування сторін та їх склад;
- тактичну обстановку;
- етапи навчання та навчальні питання;
- дії керівника за етапами навчання [6, с. 59].

Тактичне завдання складається в письмовому вигляді для кожної сторони окремо. При проведенні ротного навчання завдання сторонам можуть ставитися керівником в ролі старшого командира усно, безпосередньо на місцевості.

- Тактичне завдання може включати:
 - короткі відомості про противника;

положення і характер дій батальйону, до складу якого входить навчальний підрозділ;
бойове завдання роти (батальйону) і сусідів;
цілі та об'єкти противника, що знищуватимуться засобами старшого командира;
час готовності підрозділу до виконання завдання;
місце командно-спостережного (командного) пункту старшого командира. За необхідності в завданні можуть бути вказані й інші питання [6, с. 61].

Підготовка району навчання проводиться завчасно. Вона включає: очищення місцевості від боєприпасів і вибухових речовин; установлення меж посівів, лісових посадок та інших насаджень для забезпечення їх збереження; влаштування різних загороджень і руйнувань, передбачених планом навчання; підготовку обходів на маршрутах висування з метою збереження шосейних доріг, мостів та залізничних переїздів; підготовку імітації за вихідною обстановкою.

Розіграш бойових дій сторін є найбільш складною частиною в керівництві навчанням. Складність розіграшу полягає в тому, що він здійснюється в умовах, коли дії сторін не припиняються і відбуваються в маневреній і швидкозмінливій обстановці. Розіграш здійснюється на основі рішень, прийнятих командирами навчальних підрозділів, фактичного стану і дій сторін.

Віддаючи перевагу в діях одній стороні, не можна другу сторону визначати "підіграючою". Для розвитку ініціативи і самостійності та уникнення шаблону в їх діях керівник не повинен нав'язувати командирам своїх рішень. Навпаки, він має так впливати на командирів навчання, щоб ті самі з'ясували утворену обстановку, помічали свої помилки і виправляли їх самостійно. Цього можна досягти, наприклад, оголошенням "втрат" в особовому складі підрозділів, бойовій техніці й озброєнні, а також інформацією про прийняте рішення старшим командиром.

У період організації бою керівник і помічники повинні бути присутніми при підготовці рішення, постановці завдань підрозділам, а також стежити за виконанням всіх заходів.

Контроль за роботою та допомога курсантам повинні здійснюватися так, щоб забезпечити повну їхню самостійність. Втручатися в рішення і дії командирів можна лише в тих випадках, коли, наприклад, прийняті ними рішення і порядок роботи не відповідають вимогам статутів або умовам визначеної обстановки.

В оцінюванні дій сторін ураховуються не тільки правильність і доцільність прийнятого рішення, але й практичні дії командирів і підрозділів з виконання цього рішення.

За результатами аналізу прийнятих рішень і вжитих заходів командирами із забезпечення майбутнього бою керівник навчання визначає, на яких ділянках віддати успіх тим, хто наступає, а де затримати їх просування і з яких причин. Для протилежної сторони, відповідно, визначаються сильні і слабкі сторони оборони та їх вплив на дії тих, хто наступає. Після цього керівник навчання дає вказівки помічникам про порядок розіграшу дій сторін та проведенні імітації.

З переходом в атаку наступаючої сторони керівник навчання спостерігає за діями підрозділів і безперервно підтримує зв'язок з помічниками, спрямовуючи їх діяльність на більш успішний розіграш дій сторін. Вони повинні перевірити при цьому, як діють курсанти в період атаки переднього краю оборони противника і при розвитку успіху в глибину, як здійснюється взаємодія всередині підрозділів, з приданими та підтримуючими засобами, наскільки вміло проводиться маневр і ін. У сторони, що обороняється, перевіряються дії зі знищення противника на далеких підступах, перед переднім краєм, на флангах і при вклиненні його в оборону. У цей період від командирів і підрозділів слід вимагати виконання практичних дій з таких питань, як ведення розвідки противником, швидке використання результатів застосування зброї масового ураження і вогню звичайних засобів та ін.

У тих випадках, якщо порушуються заходи безпеки або сталося перемішування підрозділів, керівник навчання може зробити частковий відбій, розвести сторони, з'ясувати в обстановці, а потім прийняти рішення на розіграш подальших дій.

З оголошенням часткового відбою дії підрозділів негайно припиняються, і вони залишаються на своїх місцях. Будь-яке пересування проводиться тільки з дозволу керівника навчання і його помічників.

При розвитку бойових дій, якщо вони набувають динамічного характеру, ускладнюються умови управління. Керівник навчання повинен знати обстановку, рішення командирів, фактичний стан сторін і орієнтувати офіцерів-помічників, на якому рубежі і яким чином розіграти хід навчання, щоб уникнути тривалих пауз. Туди, де створюється найбільш складна обстановка, керівник навчання повинен висуватися особисто і спостерігати за ходом бойових дій.

Після закінчення навчання керівник подає сигнал “Відбій”, дає вказівки про місце збору підрозділів, вилучення в особового складу засобів імітації, про місце і час проведення розбору. У районах збору сторін перевіряється наявність особового складу, озброєння і техніки, боєприпаси вилучаються, після чого проводиться розбір навчання.

Завершальним етапом тактичного злагодження та вогневої навченості роти є тактичні навчання з бойовою стрільбою.

Висновки. Тактичні навчання з ротою спрямовані на завершення прищеплення майбутнім офіцерам запасу навичок бойового злагодження підрозділів для вмілих дій військовослужбовців у всіх видах бою. Тактичні навчання повинні бути повчальними, проводитися на незнайомій місцевості, в умовах високоманеврених бойових дій.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямку є розробка методичних рекомендацій щодо підготовки та проведення тактичного навчання з використанням імітації та бойовою стрільбою.

Список використаної літератури

1. Про затвердження Порядку проведення військової підготовки студентів вищих навчальних закладів за програмою підготовки офіцерів запасу : постанова Кабінету Міністрів України від 01.02.2012 № 48.
2. Про затвердження Інструкції про організацію підготовки офіцерів запасу з числа студентів вищих навчальних закладів : наказ Міністерства оборони України, Міністерства освіти і науки України від 11.11.2004 № 531/857.
3. Райко В. В. Методика підготовки та проведення тактико-стройових занять з майбутніми офіцерами запасу / В. В. Райко // Збірник наукових праць. Серія : Педагогічні та психологічні науки / гол. ред. Л. М. Романишина. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2010. – № 56/2010. – С. 111–114.
4. Подтергера Є. М. Організаційно-педагогічні умови військової підготовки студентів цивільних вищих навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Євген Миколайович Подтергера ; наук. кер. В. Є. Воловник ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2007. – 311 с.
5. Кустинський О. В. Основні засади педагогічної технології підготовки офіцерів запасу на кафедрі військової підготовки вищих навчальних закладів / Олег Кустинський, Сергій Морозов // Щомісячний науково-педагогічний журнал “Молодь і ринок” / гол. ред. Мирон Вачевський. – Дрогобич : Видавництво “КОЛО”, 2006. – № 5 (20) – С. 48–53.
6. Тактическая подготовка : учебно-методическое пособие / ред. В. М. Чайка, В. Н. Дорошкін. – М. : Военное издательство, 1989. – 176 с.

7. Методика тактической подготовки танковой роты и батальона : учебно-методическое пособие / ред. И. Д. Гулевич. – М. : Военное издательство, 1976. – 144 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Бунєєв Т. В.

Стаття надійшла до редакції 6.11.2013.

Синкевич С. В. Методические аспекты организации и проведения ротного тактического учения с будущими офицерами запаса

Статья посвящена методическим аспектам заключительного этапа военной подготовки будущих офицеров запаса в высшем военном учебном заведении – ротного тактического учения. Определено, что тактические учения с ротой направлены на завершение боевого слаживания подразделений для умелых действий во всех видах боя.

Ключевые слова: *методические аспекты, ротное тактическое учение, будущие офицеры запаса.*

Sinkevych S. V. Methodical aspects of future reserve officers' company tactical training organization and conducting

The article is devoted to the methodical aspects of the final stage of future reserve officers' military training in the higher military educational establishment – the company tactical exercises. It has been determined that the tactical exercises with the company aiming at the completion of the units' operational coordination for skillful action in all types of combat.

Keywords: *methodological aspects, company tactical training, future reserve officers.*